

پوهنتون سرپل

مجله علمی - تحقیقی ارمغان انبیر

سال دوم، شماره دوم (مسلسل چهارم) ۱۴۴۷ هجری قمری

غرایب الصغر دېوانیده قۇلله نیلگن معنوی صنعتلردن اؤرنکلر

پوهنیار شجاع الدین حنیف^۱

قیسقرتمه

«خزاین المعانی» کلیاتی نینگ بیرینچی دېوانی غرایب الصغر، علیشیر نوایی نینگ یاشلیک دوریگه منسوب بۇلیب، غزل، قطعه، مثنوی، رباعی و باشقه شعرى قالبلرده یازیلگن دیر. اوشبو دېوان تصوفی، عرفانی، تعلیمی، اخلاقی، غنایی و عشقی موضوعلرنی اؤز ایچیگه قمره ب آله دی. اوشبو تحقیق موضوعی، «غرایب الصغر» دېوانیده قۇلله نیلگن معنوی صنعتلردن اؤرنکلردن تاپیش و اولر نینگ بدیعی اؤرنینی بېلگیلشدن عبارت بۇلیب، نوایی اؤز شعریتی نینگ دستلېکی باسقیچیده معنوی صنعتلردن قیسی درجه ده فایده لنگن لیگی و بو واسطه لر لیری قهرمان نینگ روحی حالتینی افاده لشدن قنده ی اهمیتگه اېگه لیگی انعکاس اېتیلگن. مقاله روشی توصیفی-تحلیلی مېتوددن عبارت بۇلیب، دېوانده گی غزللردن آلینگن نمۇنه لرده ایشله تیلگن معنوی صنعتلر کؤرسه تیلگن و تحلیل اېتیلگن. «غرایب الصغر» دېوانیده معنوی صنعتلر نینگ مهارت بیلن ایشله تیلشی، اوشبو دېوانی علمی و ادبی پخته لیگینی ینده آشیره دی. معنوی صنعتلر بدیع علمی نینگ کته قسمینی تشکیل بره دېگن سؤز بېزه کلریدن عبارت بۇلیب، سؤزلر نینگ ایچکی چیرای لیگیگه اهمیت بېریله دی. نوایی اؤزبېک ادبیاتی نینگ اېنگ بویوک کلاسیک علم داری، اؤزی نینگ غزللرینی بدیعی صنعتلر بیلن بېزه یازگن. غرایب الصغر دېوانی شونچه لیک بدیعی صنعتلرگه بای که هر بیر بیتیده نېچه صنعت بار دېسک ینگلیشگن بۇلمه یمیز. نوایی اوشبو دېوانده معنوی صنعتلر نینگ هر بیر ته سینی عالی مهارت بیلن فایده لنگن دیر.

آچر سؤزلر: ادبیات، اؤرنکلر، بدیع، غرایب الصغر، معنوی صنعتلر، نوایی.

^۱ سرپل بیلیم یورتی، اورگنیش و تربیه لش فاکولته سی، اؤزبېک تیلی و ادبیاتی بۆلمی نینگ علمی عضوی.

ایمیل آدرس نویسنده: Shejauddin.hanif@gmail.com

شماره تماس: ۰۷۸۶۴۲۵۴۲۲

کیریش

الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ مِنْ لَانِي بَعْدَهُ.

علیشبر نوایی (۱۴۴۱ - ۱۵۰۱) میلادی بیلر مابینده بوگونگی افغانستانگه تېگیشلی، علم، فن، هنر و ادبیات بېشگی بولگن هرات شهریده دنیاگه کوز آچیب، اوشه بیرده اوسیب-اولغیدی. نوایی باله لیکدن علم، عرفان و ادبیات بیلن قیزیق، تورلی ساحه لرده علم اؤرگیشگه اورینه دی. اونینگ قالدیرگن اثرلری شوگونگه قدر بیلیم اهلی و قلم اېگه لری نینگ اعتبارینی قازانیب، نوایی نامینی کؤکلرگه کؤترگن.

نوایی شعرلری اؤزی نینگ ساده لیگی، روانلیگی، ایخچم و مختصر افاده سی، تیل نینگ بایلیگی و یوکسک درجده بیدی لیگی بیلن اؤقو وچیلر دقتینی جلب اېته دی. شاعر بیر موضوعنی خیلمه -خیل بیان قیله دی. بدیعی سیما توزیش نینگ واسطه لریدن بولگن تشبیه، استعاره، کنایه، مجاز و بدیع و بیانگه تېگیشلی باشقه صنعتلرنی ماهرانه قولله دی. نوایی نینگ اوشو دېوانی اونینگ باله لیک چاغلریده ایتیلگن شعرلریدن بولیب، غزل، قطعه، مثنوی، رباعی و باشقه شعری قالبلرده ایتیلگن دیر. موضوع جهندن تصوفی، عرفانی، تعلیمی، اخلاقی، غنایی و عشقی روحده دیر.

اوشو مقاله موضوعی نوایی نینگ غرایب الصغر دېوانیده معنوی صنعتلردن اؤرنکلر دیر. معنوی صنعتلرنینگ برچه قسملریگه غرایب الصغر دېوانیده گی شعرلردن اؤرنک تاپیلدی. اوشو مقاله ده معنوی صنعتلرنینگ تعریفی مثاللر بیلن آچیب بېریلدی. نوایی غرایب الصغره معنوی صنعتلرنی اؤته مهارت بیلن ایشله تیب، اثر متینی مرق بیلن اؤقیش اوچون اؤقو وچی نینگ توجه و اعتبارینی قازانه دی.

مسأله طرخی

اوشو تحقیقه اساسی مسأله، علیشبر نوایی نینگ غرایب الصغر دېوانیده معنوی صنعتلرنینگ قیسی تورلری قوللنیلگن لیگینی بیلش و شاعر بو صنعتلر ارقه لی تعلیمی-تربیتی و عرفانی-فلسفی مقصدلرینی بیان اېتیشنی انیقلش دیر همده شاعر نینگ غرایب الصغر دېوانیده گی بدیعی مهارتینی انگلش و بیان قیلیش دیر.

تحقیق سوراقلری

۱. نوایی غرایب الصغر دېوانیده معنوی صنعتلرنینگ قیسی تورلریدن فایده لنگن؟
۲. غرایب الصغر دېوانیده ایشله تیلگن معنوی صنعتلر، لیری ک قهرمان نینگ روحی حالتینی یاریتیشه قنده اؤرین توته دی؟

تحقیق هدفلری

غرایب الصغریننگ شکل و محتواسی بیلن تیشیش؛ علیشیر نوایی غرایب الصغر دېوانیده معنوی صنعتلرنی قنچه لیک مهارت بیلن قۇللە گنینی اؤرگنیب-اؤزلشتیریش؛ معنوی صنعتلرنینگ برچه تورلریدن غرایب الصغر دېوانیدن اؤرنک تاپیش دیر.

تحقیق روشی

اوشبو تحقیقده توصیفی-تحلیلی میتوددن قۇللە نیلیب، ایریم علمی و ادبی مستند منبعلر کؤریب چیقیلدی. اؤشه کتابلردن بدیع، صنعت، لفظی و معنوی صنعتلرنینگ تعریف و ایضاحلری دقت بیلن بیان ایتیلدی. اولرنینگ شعرى اؤرنکلری اوچون امکانگه قدر کؤزلنگن دېواندن فایده لنیلدی. معنوی صنعتلرنینگ همه سی اوچون مثال تاپیلدی.

تضاد

تضاد لغتده قره مه قرشی یا ضد معناسینی بیلدیره دی، تضاد اؤزبیک شعریتیده کؤپدن-کؤپ قۇللە نیلگن بدیعی صنعتلردن دیر. بوصنعتده شاعر بیر-بیریگه قرشی معنالی بؤلگن سؤزلرنی اؤز شعرلریده یوغیرگن طرزده ایشله ته دی (ایشانچ، ۱۳۷۴، ص. ۷۹). اوشبو صنعت ایریم منبلرده، طباق (تینگ)، تکافو (کفایه لیش)، متضاد (ضدلشگن)، ایهام (یپچیلمه گن، بپکینگن) دېب هم قید ایتیلگن (امینی، ۱۳۹۰، ص. ۱۴).

کون شکلی یوزینگ سجده سیدین بۇلدى مشکل،

تون طره سی قهرینگ ییلیدین بۇلدى مُطرا.

...

محتاج سپینگ درگهینگه خسرو درویش،

پرورده سپینگ نعمتینگه جاهل و دانا.

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۴۹)

جان اگر شیرین لینگه اولگه لی درخور اېمس،

ایله ی الفاظینگ اوچون. ای تلخ گفتاریم، فدا.

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۷۳)

باشیمنی پیر خرابات درگهیده قویه ی،

که بار ایشیگیده شاه و گدا، گدا بیله شه.

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۴۶۱)

تناسب (مراعات النظر)

تناسب ادب اصطلاحیده بیر-بیرریگه مناسب و یقین بؤلگن سوزلرنی، شعرده مهارت بیلن قولله نیشی دیر (امینی، ۱۳۹۰، ص. ۶۲).

اول ملاحظت شمع یدین مونداغ که جسم یم یانه دور

هر بیر اوچقون، غم شبستان یده، بیر پروانه دور

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۱۶۹)

یوقاریده گی بیتده (شمع، جسم، یانماق، اوچقون، شبستان، پروانه) سوزلری آره سیده تناسب (مراعات النظر) صنعتی موجود دیر.

ایهام

ایهام عرب تیلیده تشبیه گه سالیس دېگن معنایی افاده له یدی، اصطلاحده ایهسه ایهام ایگی خیل توشونچه نی افاده لاجی؛ حقیقی و مجازی معنالرگه اېگه بؤلگن سوز یا که سوز بیریکمه سینی شعریتده قولله گن حالده بیر بیتده ایگی خیل معنایی افاده ایتیش صنعتی دیر (حفیظی جوزجانی، 1387، ص. 25). و یا ایهام دېب اؤشه سوزنی ایتهدی که شاعر شعرده یخشی مهارت بیلن بیر سوزنی ایگی معناده ایشلتسه، بیرینچی سوز یقین معنا، بیلن ایشلتیله دی که اؤقووجی بیرمرته اؤقیگنده معنایی توشینیب آله دی. ایگینچی سوز اوزاق معنا، بیلن ایشله تیله دی که شاعر اوشبو سوزنی کؤپ تفحص و تیکشیروو بیلن بیتده ایشلتهدی. البته شاعرنی هدفی هم ایگینچی سوزدن بؤلگن (کزازی، ۱۳۸۹، ص. ۱۲۹).

باش قویه دی دېدیم آیاغی توپراغیگه دېدی: قوی

بؤسه ایستب لعلی رنگین سوردوم ایهسه دېدی: آل

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۳۸۴)

یوقاریده گی بیتده قوی سوزینی ایگی معناده ایشلتیلگن دیر. بیری «میلی قویه قال» همده ایگینچیس «قوی (شو گپدن اؤت)، کبره ک مس» معناسیده توشینیش ممکن.

خطی نینگ وصفین یازرمین کیبیریک و خالی بیله،

خط یازرده چون ضرورت دور قلم بیرله مداد.

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۱۴۴)

ايهام تناسب

بديعي صنعتده، شاعر قۇللەگن سۆزلر اۆز ارا معنا جهتدن نسبتلى بۇلىب، فقط بيرگينه بير معنا و مقصدگه خدمت قيلمەيدى، بيراق باشقه معناده قۇللە نىلگن بۇلەدى. باشقه عبارە بيلن ايتگندە بير سۆزنى ايگى معناگە ايشلە تىلىشى دير (امينى، ۱۳۹۰، ص. ۳۶). و يا شاعر ايگى سۆزنى شوندهى ايشلتهدى كه ظاهرگه بير بيرىراوى بيلن تناسبى بار، اما اوقووجى دقت قىلكنده سۆزلرنى اؤرتە سيدة هيچ قندهى تناسب يۇق (احمد نژاد، ۱۳۸۴، ص. ۱۳۴).

كمالينگنى اكر شيرين لبده قيلمە دينگ مضمير،

نېدين پس لعل اولور فرهادنينگ قان ياشيدين خارا.

(نوايى، ۱۳۸۵، ص. ۴۸)

يوقاريدەگى بيتده شيرين و فرهاد سۆزلرى آره سيدة ايهام تناسب بار، اما شيرين سۆزى ايگى معناده ايشلتيلگن، بيرينچيسى فرهادنى سېوگن يارى، ايكينچيسى طعم يا مزه؛ اوشبو بيتده ايكينچى معناده ايشلە تىلگن.

كؤنگلوم ايسترينه مقصود جمالى عكسين،

ساقيا، توت قدح آيينه كـردار منگا.

(نوايى، ۱۳۸۵، ص. ۵۷)

چېچك نېچوك كه، ياپر كوزنى تيره ايلپتور،

كوزوم بهارينى گلگون سرشك نينگ چېچكى.

(نوايى، ۱۳۸۵، ص. ۵۳۵)

ايهام تضاد

بديعي صنعتده شاعر قۇللەگن سۆزلر، ظاهرده بير-بيرىراوى بيلن متضاد واقع بۇلىب، اما معنا جهتدن سۆزلر اؤرتە سيدة هيچ قندهى تضاد واقع بولمەگن (احمد نژاد، ۱۳۸۴، ص. ۱۳۵).

باش آقاريب، يوز قـرالينغ دورينه ترك ادب،

دوست غيرت ايله مسدين بورون قيل عصياننى بس.

(نوايى، ۱۳۸۵، ص. ۲۳۶)

یوقاریده گی بیتده، آق و قرا سۆزلری آره سیده ایهام تضاد صنعتی بار، اما قرا سۆزی ایگی معناده کهلگن بیرینچسی قرا بویاق (رنگ سیاه) ایگینچسی عصیان (گناه) که شاعرینگ مقصدی ایگینچی معنادن دیر.

گرچه صبریم اوی یینگلیغ ایله دینگ ویران مهنی،
دایما، یارب که، حسنونگ ملکیدپک آباد بؤل.
(نویایی، ۱۳۸۵، ص. ۳۴۸)

ساقیا، تلخ اولدی عیشیم هجر بیدادی بیله،
توت اچینگ می کیم ایچه می میرزا چوچوک یادی بیله.
(نویایی، ۱۳۸۵، ص. ۴۷۸)

تلمیح

لغته قره ماق و باقماق. بیرار تامانگه اشاره قیلماق. بدیعی صنعتده شاعر بیرار علمی تاریخی واقعه و حادثه و افسانه لردن مثال کهلیره دی یا که اونگه اشاره قیلیب شعر یازده دی. شونینگدپک شاعر احادیث یا قرآن مجید آیه لریدن اوز شعرینگه کهلیرسه (امینی، ۱۳۹۰، ص. ۸۲).

رفیقینگ طایر انداق کیم سلیمان آلیده هدهد،
براقینگ سایر انجم شاهی اوستینده سپهر آسا.
(نویایی، ۱۳۸۵، ص. ۵۳)
شه نینگ افعالی اهر خیل و سپاهیغه اثر،
چون نبی دهدی که «النَّاسُ عَلَى دِينِ الْمُلُوكِ»
(نویایی، ۱۳۸۵، ص. ۶۱۲)

مبالغه

مبالغه لغته بورتیریش، بدیعی اصطلاحده شاعر بیرار نرسه یا حادثه نی عادتدن تشقری بورتیریب، تصویرلگن شعر صنتگه ایتله دی؛ بیراق مبالغه موضوعی حیاتده یوز بیری شی ممکن (ایشانچ، ۱۳۸۴، ص. ۲۵۹). و یا مبالغه، بیرینچی رده یاقطار خیال شاعرانه که، اوشبو واقعه نی عقلاً و عادتاً اجتماعی حیاتده یوز بیری شی ممکن دیر (کزازی، ۱۳۸۹، ص. ۱۵۰).

جام جم بیرلہ خضر سویی نصیییم دورمدام،
ساقیا، تاترکِ جـاه ایلب گدا بۆلدوم سنگا.
(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۶۱)
کوه غم تارترغه خسدېک جسم ابله بېل باغله دیم،
آستیغه قالمیشمېن انداغ کیم سمان دېوار ارا.
(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۶۵)

اغراق

البتہ اؤتمیشده یازیلگن بدیعی کتابلرده، بدیعی عالمر تبلیغی اوج تورگه بۆلیب، مبالغه، اغراق و غلوگه اؤخشش قسملری موجودلیگی حقیده سۆز یوریتیب اؤتگنلر. عقلی، حسی و عادتده یوزیدن اجتماعی تورموشده واقع بۆلیشی طفیلی اولرنی بیربیردن اجره تیب قؤیگنلر.
اغراق لغت بؤییجه بورتدیریش، بیرار حادثه یا که نرسه نی عکس اېتتیروچی شاعر، شونده ی بیر فکرنی اؤرتدگه تشله یدی که اجتماعی حیاتده، اونینگ یوزبیریشی ممکن اېمس (امینی، ۱۳۹۰، صص. ۵۵-۵۶).

اول پریوش کیم، بۆلوب مېن زار و سرگردان انگا،
عشقیدین عالم مېنگه حیران و مېن حیران انگا.
(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۵۴)
ای شربت لعلینگ آب حیواندین الذ،
حیوان سویینی قؤی که، چوچوک جاندین الذ.
(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۶۲۹)

غلو

بدیع اصطلاحیده شاعر بیرار حادثه-واقعه نی شونده ی تصویرله یدی که، اوشبو واقعه نینگ عقل و عادت یوزیدن و اجتماعی حیاتده هم یوزبیریشی ممکن اېمس (امینی، ۱۳۹۰، ص. ۵۵).
زورق ایچره اول قویاش سیر ایله مس جیحون ارا،
اخترِ سعدی هلال ایچره کبزر گردون ارا.

داغلیر کیم، قویدوم اول آی فرقتی آزاریده،

دودی هر بیرنینگ ابرور داغی فلک رخساریده.

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۶۷)

قاش و یوزونگنی منجم چونکه کوردی بی نقاب،

دهدی: کورکیم قوس برجیدین توغولوپتور آفتاب.

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۸۱)

چابکی کیم، هر طرف میدان ارا ایلر شتاب،

برق لامع دور سمندی، گردی انداق کیم سحاب.

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۸۲)

التفات

التفات دهب شوندهی شعرگه ایتله دی که، شاعر سوزلرینی غاییدن مخاطبگه و یا مخاطبدن غایبگه قره ب ایتسه (احمدنژاد، ۱۳۸۲، ص. ۱۳۷).

طالب اول کیم تاپمه سنگ داغی بو بس کیم، ایله مس،

بیرنفس غافل سبنی مطلوب یادیدین طلب.

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۸۴)

یوقاریده گی بیتده، شاعر غاییدن مخاطبگه قره ب سوز یوریتگن.

اؤقلرینگ کونگولومگه توشکچ کویدی هم کوز، هم بدن

کیم، کویر هول و قوروغ چون نیستانغه توشتی اؤت.

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۱۱۶)

یوقاریده گی بیتده، شاعر مخاطبدن غایبگه قره ب سوز یوریتگن.

حسن تعلیل

بدیعی صنعتده شاعر کبلیترگن دلیللر حیات حقیقتدن بیراق توره دی. بیراق، بو شعری یالغان شاعر فکرینی بایته دی و سوزنینگ بدیعی گوزه للیگینی آشیریب یوباره دی (امینی، ۱۳۹۰، ص. ۵۸).

حسن تعلیل، عربچہ چیرایی دلبلش معناسینی بیلدیرہدی، ادبی اثرلردہ تصویرلنہ یاتگن بیرار حادثہ گہ شاعرانہ بیرار سبب کؤرستیش صنعتی شو نام بیلن اتهلهدی، بویتده نوایی حسن تعلیل صنعتیدن فایده لنگن حالده تکرارلنمس تمثالی افاده یرہتگن.

قطره قانلر کیم تامر کؤکسومگه اورغان تاشدین،

زخمیدن دور دېمه کیم، قان ییغلر احوالیمغه تاش.

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۲۴۰)

هجران المیگه چیده آلمه گن عاشق اؤز کؤکسیگه تاش اورر اېکن، قان تامماقده شاعر تعریفچه بونینگ سببی تاش نینگ بدنکه تېکیزگن یرہسی اېمس، بلکه عاشق قلبی گه اوریلگن تاش اونینگ بغریده گی غم نینگ کوچلی لیگی گه چیده آلمسدن قانلی یاش تورلی فکرنی کوچیتیریلیشگه خدمت قیلگن (حفیظی جوزجانی، ۱۳۸۷، ص. ۲۳).

مالدین عمرینگغه آسایش یتمس نی سود،

نوح عمرین حاصل اېتسنگ، گنج قارون قازغانیب.

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۹۳)

چیققرغاج اول مه محمل نشین عارض نقابیدین،

جرسدېک ناله ایلرمن کونگول نینگ اضطرابیدین.

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۴۰۵)

ارسال المثل یا تمثیل

ارسال المثل لغتده مثال کبلیتیریش معناسینی انگلتهدی. بدیع اصطلاحیده شاعر و اېجادکار اؤز شعریده دېماقچی فکرنی اساسلش اوچون مشهور و تانیقلی مثل و مقاللردن اؤنیملی فایده لنهدی (امینی، ۱۳۹۰، ص. ۳۳).

باشقچه قیلیب ایتگنده، ارسال المثل مقال کیریتیش معناسینی بیلدیریب، شعریت و نثرده افاده لنه یاتگن بیرار فکرنی اثباتلش اوچون خلق مقالینی کبلیتیریش صنعتی سنلهدی (حفیظی جوزجانی، ۱۳۸۷، ص. ۲۷).

اؤقلرینگ کونگولومگه توشکچ کؤیدی هم کؤز، هم بدن

کیم کویر هؤل و قوروغ چون نیستانغه توشتی اؤت.

(نویایی، ۱۳۸۵، ص. ۱۱۶)

بیت نینگ ایکیچی مصرع سیده کپلتیریلگن قمیش زار «نیستان» گه اؤت توشسه هؤل و قوروق برابر یانه دی مقالی بیرینچی مصرعه ایتله یاتگن فکرنی دلیلش واسطه سیده ینه ده چقورلشتیریشگه خدمت قیلگن.

هرگدا کیم، بوریا ی فقر ابرور کسوت انگا،

سلطنت زربافتیدین حاجت اہمس خلعت انگا.

(نویایی، ۱۳۸۵، ص. ۵۳)

کؤمیرنی اؤتقه سالیب لعل آتشین اہتسنگ،

نتیجه بؤلغی انگه قیده توشسه کؤیدورمک.

(نویایی، ۱۳۸۵، ص. ۶۰۹)

مدعا مثل

اوشبو صنعت هند ادبی مکتبی نینگ خصوصیاتدن بؤلپ، شاعر شعریده بیر مطلب حقیده سؤز باشلب و اونینگ اثبات قیلش اوچون دلیل و مثال کپلتیره دی (حفیظی جوزجانی، ۱۳۸۷، ص. ۲۸)

نقطه خالینگ نبدین شیرین لینگ اوستیده دور،

نقطه چون آستین بؤلور هر قیده کیم یازیلسه لب.

(نویایی، ۱۳۸۵، ص. ۸۳)

آغزی نینگ سرّی منگه معلوم اگر اہمس نپ عیب،

هیچ کیمگه ذره یی چون بیرمه میش حق علم غیب.

(نویایی، ۱۳۸۵، ص. ۸۸)

لف و نشر

لغته بیغیش و یاییش. بدیعی صنعتده، شاعر بیر نیچه نرسه دن آت توتیب، ایزیدن اؤشه آت توتیلگن نرسه لر نینگ صفتلرینی کپلتیره دی. هر بیر کپلتیریلگن صفت، آت توتیلگن نرسه لر نینگ بیر یگه تعلقلی بؤلده دی. لف و نشر ایگی قسم بؤلده دی.

۱. ترتىبلى لىف و نشر؛

۲. ترتىب سىز لىف و نشر.

۱. ترتىبلى (مىرتب لىف و نشر)

ترتیبلى لىف و نشردە كېلتىرىلگن نرسەلرنىڭ صىفتلىرى ترتىب بىلەن كېلەدى (امىنى، ۱۳۹۰، ص. ۷۱).

كام تلخ و بساده زهر و اشك رنگين بۇلغانين،

لىلى شىرىن، لىفظى رنگين، شوخ خود كامىمغه آيت.

(نوایى، ۱۳۸۵، ص. ۱۱۴)

كۆنگوللر نالەسى زلفونگ كىمىدىن ناگهان كۆرگچ،

اېرور انداق كە، قوشلر قىچقىرىشقه يىلان كۆرگچ.

(نوایى، ۱۳۸۵، ص. ۱۲۴)

۲. ترتىب سىز (نامىرتب يا مىشوش لىف و نشر)

ترتیب سىز لىف و نشردە اېسە كېلتىرىلگن نرسەلرنىڭ صىفتلىرى ترتىب سىزلىك بىلەن كېلتىرىلەدى (امىنى، ۱۳۹۰، ص. ۷۱).

انگله ماق جىحونده اول آى كېمە بىرلە سىر اېتر،

يا هلال و مهر عكسىن اېل كۆرور جىحون ارا.

(نوایى، ۱۳۸۵، ص. ۶۳)

اول كۆز و بولبغه عمروم باغ و گلزارىندى،

نرگس و گل برگى، يىوق كىم، باغ و گلزارىم فدا.

(نوایى، ۱۳۸۵، ص. ۷۲)

بۆلمسە اول بت قاشى مىحرايىم اىچرە جلوه ساز،

قېلەغه، كافر مېن، ار باش اېندوروب قىلىسم نماز.

(نوایى، ۱۳۸۵، ص. ۲۱۴)

تجاهل عارف

بو صنعتده شاعر، بیرار نرسه نی بیلیم توریب، اوزینی بیلیمس لیککه آله دی. و اوشو علمی آرقه لی شعرنینگ لطافتینی آشیره دی (امینی، ۱۳۹۰، ص. ۵۷).

یارب، بو نی گل دور کیم، باشیغه چیچک سنچر،

گه اگری قویر بؤرکین، گه بیلگه ایتک سنچر.

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۱۸۹)

اول سرو عذاری گل سپر ابدک اهرمیش،

لعل لبی گل اوزره می نابدک اهرمیش،

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۲۴۷)

یوق باده وصل، آب حیوان اول اهرمیش،

احباب ملاقاتی دبه، جان اول اهرمیش،

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۶۳۴)

تهکم

بدیع اصطلاحیده تهکم اوستیدن کولیش، مسخره قیلش اوجون، لفظنی معناینگ قرشیسی (ضدی) گه ایشلته دی (احمد نژاد، ۱۳۸۲، ص. ۱۴۰).

تاکوز بیله کونگولومنی اول غمزه مقام اهرمیش،

قانیمنی حلال انگلب، اویقومنی حرام اهرمیش.

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۲۴۸)

نی لطف ابدی که مهنی نامه بیرله یاد اهرتینگ،

نی نامه اپردی که غمگین کونگولونی شاد اهرتینگ.

(نوایی، ۱۳۸۵، ص. ۳۲۴)

سونگیچ

«غرایب الصغر» دهبانی نینگ بدیعی یوکسک لیگی، تیلی نینگ ساده لیگی و روانلیگی بیواسطه تورلی بدیعی صنعتلر، اینیقهسه معنوی صنعتلر نینگ اؤته مهارتلی قولله نیلیشی بیلن باغلیق دیر. شاعر اؤز

شعریتی نینگ دستلبکی دوریدہ یازیلگن اوشبو دہوانیدہ ایہام، تضاد، تلمیح و حسن تعلیل کی صنعتلردن یالغیز هنری بیزک اوچون اہمس، بلکہ لیریکی قہرمان نینگ تعلیمی-تربیتی و عرفانی-فلسفی مقصدلرینی بیان اپتیش اوچون اساسی قورال صفتیدہ استفادہ قیلگن. دہواندہ شعرلرنی ہم لفظی و معنایی صنعتلر ییلن بیزہ یدی. غرایب الصغر دہوانی شونچہ لیک بدیعی صنعتلرگہ بای کہ ہر بیر بیتیدہ نچہ صنعت بار دہسک ینگلیشگن بؤلہ میمیز. نوایی اوشبو دہواندہ معنوی صنعتلرنینگ ہر بیرتہ سینی عالی مہارت ییلن قوللہ گن. شونینگدہک، حاضرگی دور شاعرلری اؤز شعرلریدہ معنوی صنعتلرنی اؤرینلی ایشلہ تیش اوچون نوایی شعرلریدن الہاملنیشی کیرہک دیر.

مأخذلر

- احمد نژاد، کامل. (۱۳۸۲). فنون ادبی، چاپ چہارم، تہران: انتشارات پایا.
- امینی، محمد کاظم. (۱۳۹۰). ادبی فنلر (بدیع و بیان قسمی)، میمنہ: نشر آزاد.
- ایشانچ، ذکرا اللہ و محمد عالم کوہکن. (۱۳۷۴). اؤزبیک ادبیاتی فرهنگگی، میمنہ: امیرعلیشبر نوایی فرهنگگی انجمنی.
- بہایی، تاشقین. (۱۳۹۱). ادبیاتشناسلیک، میمنہ: تورکستان باسمہ خانہ سی.
- حفیظی جوزجانی، محمدیحیی. (۱۳۸۷). ادبی فنلر، (بی نا).
- خاکسار، عبدالحکیم. (۱۳۸۲). صنعت تلمیح در اشعار بیدل، کابل: انتشارات سعید.
- سناغزوی، محمد اکبر. (۱۳۸۲). گلستان لطافت، چاپ اول، پشاور: انتشارات میوند.
- شمیسا، دکتر سیروس. (۱۳۸۶). نگاہی تازه بہ بدیع، چاپ سوم، تہران: انتشارات تابش.
- صادقیان، محمد علی. (۱۳۷۹). زیور سخن در بدیع فارسی، چاپ اول، یزد: دانشگاه یزد.
- کزازی، میرجلال الدین. (۱۳۸۹). زیباشناسی سخن پارسی، چاپ ہفتم، تہران: نشر مرکز.
- نوایی، علیشبر. (۱۳۸۵). غرایب الصغر، مالیزیا: همکاری های جهانی.

